

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

פרשת ויצא

מבית שבת טיש

מתוך סדרת "מדות טיש" על פל פרושות השבוע
ניתן להשיג בכל חנויות הספרים

נושא השבוע: תרנות

משבח

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

אחת המדות הטובות והפועלות שצריך האדם לקנות לעצמו, היא מדת התרנות. התרנות הנו נדיב לב, מעביר על מדותיו, סלחן ואינו נוטר שנאה. והפוכו הוא הקמצון והפילי, הנוטר והקפדן. חז"ל אמרו במדרש, שהתורה למדה את האדם להיות ותרן בתוך ביתו, ורבי ישראל סלנטר מוסד תנועת המוסר, קבע את המדה של "צדק - ותר משלך" ברשימת ההנהגות שכל אדם מיישראל צריך לנהג בהן. לדעת חלק מהראשונים, התרנות היא אחת מבעמי מצוות שמייטה, כדי להרגיל את האדם לותר משלו למען האלת, וכבר קבעו הקדמונים, שמדת התרנות היא במעלה גדולה יותר ממדת הנדיבות. מי שרכש לעצמו מדה זו של ותרנות והתרגל להיות עמו, הופך להיות אהוב לשמים ונוח לבריות, שכן מקבל הוא על פלם, אין הוא נוקם ונוטר, מתפייס על נזקו ומקבל את הכל באהבה ובשמחה. מדת התרנות נחלקת לחלק הגוף וחלק הנפש, גם בכך שהאדם מותר ממנונו למען האלת, ובנפשו הוא מוהנעלבים ואינם עולבים. הנוהג במדת התרנות זוכה, שגם בשמים מתנהגים עמו במדת התרנות, מדה כנגד מדה, וגם אם חלילה נכשל ולא מתנהג כראוי, מוחלים לו בשמים פשם שהוא סולח ומוחל לכל מי שפוגע בו ומעביר על מדותיו, ונוהגים עמו לפנים משורת הדין. מדת התרנות מביאה את האדם להיות מאשר ושמיח, חיי רגועים ושלום, ולעולם אינו מגיע לידי פעס. הוא רצוי על הבריות והאשר מנת חלקו. וכל זאת על ידי עבודה עצמית של התגברות על הפעס, וקבלת כל מה שמתרחש באמונה, שהכל מה'.

על הפסוק: "ויהי בבקר והנה הוא לאה, מביא רש"י את דברי חז"ל: "אבל פלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב סמנים לרחל, וכשראתה רחל שמסמנים לו לאה, אמרה 'עכשו תכלם אחותי'. עמדה ומסרה לה אותן סמנים". ומכאן למדו חז"ל במסכת פלה רבתי: "העבר רצונה מפני רצון חברה, שכן עשתה רחל לאה". מעשה הותר של רחל אפנה, היא נפלאה ונעלה מבינת אנוש, שהרי בכך שהתרה לאה להנשא ליעקב אבינו, העמידה את עצמה בסכנה שמה תנשא לעשו, והתרה על פל יצירת עם ישראל ממנה. אולם לבסוף, לא רק שלא הפסידה מפעשה הותר שלה אלא גם הרחיבה, שהרי סופה שיעקב נשא לאשה, ורק בזכות הפעשה האצילי שלה נקודה בבנים, כפי שגאמר "ויזכר אלקים את רחל, ויפרש רש"י "זכר לה שפסדה סמנים לאחותה". וזה גדולה זכות הותר של רחל, עד שאמרו חז"ל, שבשעה שנגזרה גלות על ישראל, עמדו אברהם יצחק ויעקב ובקשו מהקב"ה להרחם על בניו ולא נענו, וכאשר באה רחל והזכירה את מעשה הותר העצום שלה, מיד התגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר לה: "בשבילך רחל, אני מוזיר את ישראל למקומן". ולכאורה עולה התמיהה מאלה, הרי אברהם ויצחק התנסו בנסיון העקדה, ומדוע לא עמדה להם זכות זו, עד שבאה רחל עם זכות התרנות שלה? אלא מפאן אתה למד, שפעלת הותר של רחל, היתה בגלל שהיא תרה פל העת את יעקב בחיר האבות חי עם אחותה לאה, והיא נצבת מרחוק בהפסידה את אשר חיה. ולכן הכריעה התרנות העצומה שלה את הכף, עד שנצלו בני ישראל מן הגלות. וכן היו צדיקים מטעמים ואומרים: "בשעת רצון ונסיון, כסגל האדם להגיע לידי מסירת נפש נפלאה והוא מוכן להקריב את כל פלו למען הקב"ה ותורתו. אולם לותר לחברו מהפוגע לו ולחלקו, זהו הקשה שבנסיונות".

רבי משה סולוביצ'יק משוין, נכדו של רבי חיים מברסק, שוחח פעם אודות מדת התרנות של יעקב אבינו, ובתוך דבריו אמר כך: "המעין במעשיו של יעקב אבינו, וקורא את הנהגתו בשעה שנפגש עם אחיו עשו, מדמה בנפשו שיעקב יצא מנצח וידו של עשו היתה על העליונה, שהרי יעקב נבע לפניו ושלח לו דורון של פבשים ועזים לרב. אולם לאמותו של דבר, מי שנצח הוא דוקא יעקב ולא עשו, שהרי הוא השיג את מה שרצה, והצליח לשמר את עם ישראל ולהצילו מידי עשו. ואמנם בשעת מעשה היה נראה שהעושה הוא המנצח ויעקב עמד לפניו בהנעה, אולם במבט ארוך טווח רואים אנו שיעקב השפיל להשתפוש במדת התרנות, ויצא פאשר ידו על העליונה. והוא אפוא סוד התרנות, לדעת שאין טוב יותר מאשר לותר, מפני שסופו של הקוותר לצאת מנצח".

בזוגותו של ה"חפץ חיים", הלך פעם ביום חרף גשום מבייתו אל בית המדרש. באותם ימים לא היו דרכים סלולות ובבושות כמו בימינו, ובימי הגשמים הפכה האדמה להיות בוצנית ומלאה ברפש. היו התושבים מניחים קורות עץ ארפות לאורך הדרך הרחוב ופוסעים עליהן, ואף ה"חפץ חיים" הלך באותו יום על קורה מעין זו. לפתע, הגיע אל מולו קצין נכרי צעיר, שפסע בכאן ההפוך של הדרך, ומכיון שהקורה לא היתה רחבה דיה כדי מעבר של שני אנשים, ירד ה"חפץ חיים" מהקורה, והמתין עד שהקצין יעבר לפניו. הלה התפעל מאד מהנהוגי העין שפנה לו את הדרך, ובעת שעבר על פניו קרא לעברו: "אתה תחיה עוד שנים רבות, בגלל מדת הותר שלך, מתוך רגע נפשי נפלא". ואמנם, ה"חפץ חיים" הפליג בזקנה עד גיל תשעים וארבע שנים, והרופאים שבדקוהו בזוגותו אמרו, כי לבו פועם באפון תקין כמו של ילד בן תשע. זו דגמה של ותרנות נכונה, מתוך נפש בריאה הידעת מה עקר ומה טפל, ואשרי האדם אשר דבק במדה זו, וחיי מאשרים ללא גבול מדה.

היצירה שמחדירה בקוראיה מידות טובות

חדש מבית היוצר של רב המסר "שבת טיש"

מידות טיש

מידות והליכות בראי פרשת השבוע

ב' כרכים

מספר עמודים: 1240

מספר פרקים: 900

מספר עמודים: 1240

מחיר מיוחד לרגל ההוצאה לאור

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות

לפרטים ורישומים ברחובות בנודר בידור: 5806777 • דוא"ל: 5806777@gmail.com

טוב יותר להתחבר עם עוהארץ

שותרן בממונו במשא ומתן,

מלהתחבר עם תלמיד חכם

שעצרו ומפדן. (רבי יהודה החסיד)

נמשל

למה הדבר דומה

הרוזן סרגי אוברוב, היה איש אצלה בכיר, וכהן כשר ההשכלה בממשלת רוסיה הצארית. חקרן בלתי נלאה היה, ותמיד שאף להכיר תרבויות שונות וארחות חיים. ביחוד, היה חוקר את דת ישראל, מתחקה אחר ארחות חיהם של יהודי רוסיה ומתעמק בדברי מיהם. מפעם לפעם, היה בא בדברים עם תלמידיו חכמים ויוזעיספר, מתופח עמם בענינים שונים, והם היו עונים לו כאנלית. משיבים לו מנה אחת אפים, ומוכיחים לו את חסר הבנתו הבסיסית בתורת ישראל, ואת בערותו הגדולה בעניני רוח וחכמה. פעם, הוזמן השר לארוע ממשלתי חשוב, בה השתתף גם אחד מגדולי הדור, שנועד בגאונותו המפלגת ובפכחותו העצומה, והוא מצא את ההזדמנות לבוא עמו בדברים בענינים שונים שהטרידו את מנוחתו. "אמר נא לי", פנה השר אל הרב בשאלה, "מתעמק אני תכופות בספרי תורת ישראל, והנה קראתי שם דבר מסים שאני יכול להבינו בשום אופן, ומבקש אני לשמע מוקד הסבר עליה. הרי מאמינים אתם כלכם, כי לעתיד לבוא יבוא משיח בן דוד ויגאל אתכם מהגלות בו אתם שרויים, והוא עתיד למלוך על העולם כולו, וכל האמות שבתבל יהיו נכנעים תחתיו. ואני עומד ומשתומם, הרי אתם היהודים ידועים בפאנשים פקחים ומנסים, סוחרים ממלחים שאי אפשר לרמותם בנקל והולכים שולל, וכיצד יכולים אתם להאמין בדבר פה מוזר, שעתידי לבוא אדם מסים, איש בשר ודם, ולהשתלט על כל העולם כולו?"

שמע הרב את דברי השר, ובת שחוק נלבבת התפשטה על פניו. "אדוני השר, יש באמתחתי הסבר נפלא לתמיהתך, אולם מכיון שאין השעה מתאימה עכשו להסביר לך דבר זה, אבקש להטריח אותך, לבוא לבקר את ביתי בעוד שלשה ימים בשעה פלונית, ואז תבחר פל הענין על בריו". היום השלישי הגיע, ומיד בראשית היום הזמן הרב את שמשו והטיל עליו משימה מוזרה ביותר. "צא נא אל שוק העופות שבועיר, וקנה שם בכסף מלא, שבעים ואחד תרנגולים חיים. אולם עליך לבדק היטב את התרנגולים, ולדאג שכלם יהיו גדולים ושמינים, בריאים וחזקים, חוץ מאחד שהיה דווקא תרנגול קטן ורזה, חלש ומפחד. אסף את כלם בחצר הבית, ואל תתן להם לא מזון ולא שתיה, עד שאצוה אותך לעשות כן". לא עברה שעה ארפה, והרב לא היה צריך לקבל את אשורו של השמש כי בצע את המשימה במלואה, שכן קולות הקרקורים של התרנגולים הרבים, כמעט החרישו את האזנים. הללו קפצו ברחבי החצר בעליזות, התפתשו זה עם זה וקרקרו בקולות רמים בדרשה נחרצת לקבל את מזונם. אולם השמש היה מנוע מלעשות זאת, שכן הרב הזהירו שלא לעשות כן, ולבו נחמץ לראות את שונעתם של העופות המסכנים, המצפים למזונם, ואין.

לפתע נשמע קול שקשוק אופני עגלה, וכרפרתו של הרוזן הנכבד עצרה בסמוך לבית. בלווי משמר פבד, נכנס השר הביתה, והרב קבלו במאור פנים, הושיבו בכבוד רב ליד שלחנו והחל לשוחח עמו על דא ועל הא. "הבה נצא מעט אל החצר", אמר הרב, ונוכל להמשיך בשיחתנו באויר הצח שבחוץ". צאו השנים החוצה, ואת פניהם קבלה עדת התרנגולים הגדולה שבחצר בקרקורים עזים.

השר הביט בנעשה בפליאה, ולא הבין מדוע בקש ממנו הרב לצאת אל החצר, שכן צוחותיהם של התרנגולים כמעט החרישו אזנים והוא נזעק לדבר עם הרב בקול רם. "תן לתרנגולים את מזונם", הורה הרב לשמשו, והלה נטל בידיו חפן של זרעונים והשליכם אל בינות התרנגולים. מהומה רבת פרצה במקום, והצוחות כמעט הגיעו עד לב השמים. התרנגולים שהיו מרעבים כהגן, התנפלו מתוך רעב על הזרעונים המעטים שנשרו ארצה, והחלו להתפתש ביניהם עד זוב דם. אף אחד לא רצה לוותר למשנהו ולא העלה על דעתו לאפשר לאחר לגשת אל הגרגרים. זה נקר את עינו של זה, זה קרע את פרבלתו האדמה של משנהו, האחר שרט בצפרניו החדות את ראשו של העוף שנאבק עמו, והמקום כלו היה לחרדת אלקים. השר הביט בעינים קרועות במתרחש, ולא הבין את כונתו של הרב. לאט לאט הלכו הקולות ונחלשו, התרנגולים נפלו שדוים לאחר הקרבות הקרים על ערמת הזרעונים, ושכבו על הרצפה כשהם מתבוססים בדמם. ובעוד השר לויט את עיניו בתמהון אל המחזה המוזר שלפניו, הסב הרב את תשומת לבו אל התרנגול השבעים ואחד, השדוף והזעיר, שהתחבא בפנה נסתרת בירכתי החצר, ולא נטל חלק במהומה הגדולה. הלה המתין בסבלנות לשוף המלחמה, ולאחר שכלם הכרעו ארצה, הגיח ממחבואו בגאון והידס באטיות אל מרכז החצר. באין מפריע ומשטין, עמד התרנגול הקטן ונקר בהנאה את גרגרי המזון, השביע את נפשו בשלוה, אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה.

"האם קבלת פבר תשובה לתמיהתך?" שאל הרב את השר, אולם הלה הביט בו בעיני עגל מפלבלות, כשכלו תמיהה ומבוכה. "הבה ואסביר לך", אמר הרב אל השר הנבוה. "בחצר זו עמדו שבעים תרנגולים, המשולים לשבעים הזאבים שהם שבעים האמות בעולם. התרנגול הקטן הוא הסמל של עם ישראל, הזעיר מכל העמים והחלש בכו. התגרה שבין התרנגולים, הנה דגמה למלחמה העולמית שתפרץ ברבות הימים, עם ביאת משיח צדקנו, כאשר הקב"ה יסכסך בין אמה לאמה ובין עם לעם. כל העמים, שאינם מסגלים לוותר זה לזה, ילחמו ביניהם עד זוב דם, והמלחמה ביניהם תהיה מלחמת חרמה. היחידים שלא יטלו חלק במלחמה, יהיו בני ישראל, שיעמדו מן הצד פאותו תרנגול קטן ושדוף, מתוך מדת הנתרנות. אולם, כאשר תסתים המלחמה העקבה מדם, וכל העמים יפלו שדוים תחתיהם, יעמד המלך המשיח בגאון וישלט על העולם כולו, וכל הבריאה כלה תהיה נכנעת תחתיו, כמלאה הארץ דעה את ה', פמים לים מכסים".

הנמשל

משל נפלא זה, המשיל רבי חיים מוולוז'ין לאחד משרי הממשלה הרוסית, שתמה בפניו על אמונת ישראל בזמן ביאת המשיח, ובשמוש במדת הקנאה וחסר הנתרנות שבפעמי העולם, הצליח להניח את דעתו במה שעתידי להיות בזמן הגאולה, וקיים הנבואה: "וסכסכתי מצרים במצרים ונלחמו איש באחיו ואיש ברעהו, עיר בעיר ממלכה בממלכה, וכלה עז ומשל בם נאם האדון ה' צבקות".

מרגל

הלכות והליכות

עצמו מהערבות. גם אנכי מצוה ומשבע מאבותי שלא אהיה ערב בשביל אדם, כן אנכי מצוה אתכם בתקף צווי, והשמרו לכם בזה במאוד. (השל"ה הקדוש)

• עצה להנצל מאונאת זמון, לותר מממונו לאחרים שלא יפנס בחשש גזל. וכן כותב בעל "יסוד ושרש העבודה": "הייתי נזהר מאד בעון גזל, וותרתי מממוני שלא אכניס את עצמי חס ושלום בגזל זמון אחרים, אף פרוטה אחת, והזהירו גם אתם מספק גזל". (הצוואה הקדושה)

• אפשר לקים את מדת הותרנות, על ידי שאין עומדים על המקח, ויש צדיקים שנהגו שלא לטל עדף, כדי להרגיל את עצמם במדת הותרנות. ואין זו הנהגה קבועה לכל אחד, אבל צריך להרגיל את עצמו לותר בעת הצרה, ולא לעמוד על פסים קטנים. (שערי תורת הבית)

• אשרי המותר תמיד בכל מחלקת וחושב ממנו איבה, וזאת בדברים שאינם נוגעים להלכה, אבל בדברים שנוגעים לתורה אסור לותר. וכן אמרו "אל תהי צדיק הרבה, שלא יהא אדם מותר על התורה". (אמרי אפרים)

• המדה החשובה ביותר שיש לשים לב אליה בחנוך ילד קטן שמתחיל ללכת לתלמוד תורה, היא מדת הותרות. בזמן שהילדים משחקים ומקבלים מיני מתנות, לחנכם בדרכי נעם למדת הותרות. כי מדה זו תעמוד לימנם בכל חייהם, שהרי מותר לא רק שלא מפסידים אלא גם מרוויחים. ובמצביאות רואים בזמננו, עד כמה גדול הצורך בחנוך זה, מפני שאין רגילים לותר לאלת. (רמ"י ליכוביץ)

• מי שהוא ותרן יש ברכה בהשפעה שלו, ומי שדואג רק לעצמו ומשפיע בלב רע, אין ברכה במעשיו ידיו. ואם כל השפעתו ונתנתו ברוחניות לחבריו ותלמידיו, כונתו רק להנאת עצמו, אין בכחו להשפיע על אחרים. (מבשר טוב)

• מעלת הותרנות היא מדת חסידות ואינה מעקר הדין, ולכן אין להכריח ילדים קטנים להתנהג במעלה זו ולותר תמיד לאלת, אלא לשוחח עם הילד על מדה זו, לכוננו לצעד בה ולהשתדל להתגבר על עצמו. והכל בדרכי נעם ובשום שכל. והדרך המעלה ביותר להגיע למדה זו אצל חניכים צעירים, היא על ידי ספורי צדיקים ועבודות מאלפות של גדולי תורה, ובכך מחדירים בהם את החשיבות של תקון המדות והשכר הגדול המצפה למי שמוותר משלו למען השני. (אשר יצווה)

• מי שהוא מותר לחברו ומעביר על מדותיו, מעבירים לו על כל פשעיו. (מסכת ראש השנה)

• למדה אותה התורה שתהא ותרן בתוך ביתה. נשפך זין הוי ותרן - להנחיל אהבי יש. נשפך שמנה - ואצרותיהם אמלא, נקרע כסותה - ימלא ה' כל משאלותיה. שתהא ותרן עם בני ביתה בעניני זמון, ואל תטיל אימה יתרה בעבורך, כגון כאשר נשפך ינה או שמנה. (במדבר רבה)

• וכל מבין דרכי התורה ומשיג לדעת אפלו מעט בחין ערפה, ידע בברור כי המפאד מממונו אל הצריכים - נוסף עוד, וחושב מישר את למחסור. כי ה' ידן את האדם לפי מעשיו, ויעניקוהו מברכתו כפי התקורבו אליה. ומדת הפילות מחצה של פרזל בינו ובין הברכה, והנדיבות חלק מחלקי הברכה, ישמע חכם ויוסף לקח. (ספר החינוך)

• אחד הטעמים למצות השמטה, היא כדי לקנות את מדת הותרנות. כי אין נדיב כנותן מפלי תקנה על הגמול, ורצה הקב"ה להיות ברואי מלמדים ומרגלים במדת החסד והרחמים, כי היא מדה משפחת, ומתוך הכשר גופם במדות הטובות יהיו ראויים לקבל הטובה. (שם)

• והיו רצוי לאחיה ולחבריה, ואל תשכב בלילה וקטטה לה עם בני אדם, אף לה ותרצה אותו עד שיתפייס. ואף אם חטא לה, בקש ממנו פייס, ואל תאמר 'הן חטא לי ועליו לבוא לפיני', אלא כף את יצרה וזה אליו למען לא יגבה ללבד ותהיה מתעב לפני הבורא. (רבונו יונה)

• וותרנות היא מדה טובה, ומדת הותרנות בבית צריכה רבה, והיא גזרת יהלום לענן השלום, ואבן טובה לענן האהבה. מה טוב הותרנות לכל אשר אתו, משים שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, ומברית קטטה ואיבה, ועל כל פשעים תכסה אהבה. ולפעמים שמדת הותרנות תחיה בעליה ותצילהו מצרה וצוקה, מה טוב חלקה, לא ידע אנוש ערפה. וכילי כליו רעים, רע לשמים ורע לבשרות, רע לביתו ורע לעצמו, וירחיק ממנו אוהב ורע ולא ינוה בנזה שלו, כי מרבה מחלקת וקטטה, וגורם נפש כיתחטא, ויקחו ממנו שלא מדעתו, לא תמוש רעה מביתו והיה נמאס ונבזה, ודל ורזה, וימסר נפשו למיתה, וירד מטה מטה. (פלא יועץ)

• מדת הותרנות טובה, אמןם זהר האדם בותרנותו במה שהזהירו רבותינו ז"ל עליו, לעולם ישמור אדם

מהלל

מספורי חז"ל

הפרוטה, שהיה רע בעיניו לדקדק בדבר קל שאינו ממוז. אולם רבי זעירא תמה על כך: וכי מי שאינו ותרן אינו נחשב לאדם כשר? אלא מדה נעלית מאד היתה לו לאיוב, שלא רק ותרן בממונו היה, אלא גם ותרן בנפשו היה, והיה מעביר על מדותיו, ושותק ומעורר באשר היו מקללים ומבזים אותו, מקבל את יסוריו באהבה ואינו עונה. (מסכת בבא בתרא וירושלמי סוטה)

פעם אחת, נזקק רבי אלעזר לצאת לצרכיו, ונכנס לבית הכסא של בני העיר. בעודו מבקש להפנס, הגיע לפתע לשם איש רומאי אחד, אדם גס ורע לב, והוא דחף את רבי אלעזר וגרשו מהמקום, כי בקש להפנס לפניו. ותר רבי אלעזר על כבודו, לא התנפח עם האיש והמתין בסבלנות בחוץ. אולם מן השמים קנאו את כבודו של רבי אלעזר, ולפתע הגיע נחש דרקוני מספן מאד מתנף האדמה, והפיש את הרומאי בבטנו, והוא מת ביסורים קשים ובבזיון נורא. כשראה זאת רבי אלעזר, הרים את עיניו לשמים ואמר: "מודה אני לפניך ה' אלקי, על ההסגד הגדול שעשית עמדי, והתקיים בי הפסוק: 'ואתן אדם תחתיו ולאמים תחת נפשו', אל תקרי אדם אלא אדם", כי אותו אדם שהיה רומאי ומאד אדום, מת תחתיו והוא נצל לחיים בזכות היתרנות שבו. (מסכת ברכות)

רבי אליעזר בן הורקנוס הלך פעם בדרכו, ועבר ליד בית אחד. באותה שעה, היתה אם הבית עסוקה בנקיון ביתה, והשליכה את כל האשפה שבבית אל הרחוב, בלי לבדק לפני כן אם מאן דהו עובר שם, ורבי אליעזר התפסה פלו באשפה מצחינה. לא פעס רבי אליעזר ולא תבע את כבודו, אלא התעטף במדת היתרנות, ואמר: "מקבל אני באהבה את היסורים והבזיונות הגדולים שקבלתי, ומקוה אני שבעקבות זה, יתחילו החברים שלי לכבד אותי, ויקרבו אותי אליהם. ובכך יתקיים בי הנאמר 'מאשפת ימים אביון'". כי רבי אליעזר היה חולק על חביריו עד שרחקוהו מהם, ובכך שהתגבר על מדותיו והלך בדרך היתרנות, קנה כי הם יקרבוהו אליהם שוב. (ירושלמי מועד קטן)

אשתו הראשונה של התנא רבי יוסי הגלילי, היתה אשה רעה וגרמה לו צער רב. היא נהגה לבאות אותו לפני תלמידיו והיתה מציקה לו מאד, והוא היה שותק ומקבל את יסוריו באהבה, מתוך ותרנות ואצילות נפש. הצטערו התלמידים בצער רבם ושאלוהו: "מדוע אין אתה מגרש אותה?" אולם הוא התנצל שאינו יכול לעשות זאת, מפני שכתבתה מרבה מאד, ואין בידו לשלם לה ולשלחה מלפניו בכבוד. לימים, הגיע רבי אלעזר בן עזריה לבקר את רבי יוסי, והדעיז את התנהגותה הנלוזה של אשתו, ותמה אף הוא בפניו מדוע אין הוא מגרשה. וכאשר שמע שהסבה היא בגלל שאין לו פיצד לשלם את כתבתה, אמר לו רבי אלעזר, שהיה עשיר מפלג ובעל נכסים רבים: "אני אשלם את כתבתה,

בשעת גלות בני ישראל וחרבן בית המקדש, קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה, ואמרה לפניו: "רבוננו של עולם! גלוי לפניך שיעקב עבדך אהב אותי אהבה יתרה, ועבד בעבורי לאבי במשך שבע שנים. וכאשר שלמו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי, יעץ אבי להחליפני בשביל אחותי לאה, והיה הדבר קשה עלי מאד כאשר נודעה לי דבר מזמתי. והודעת לי בבעלי על כך, והוא מסר לי ספן שיכיר ביני ובין אחותי, כדי שלא יוכל אבי להחליפני. אולם לאחר מכן נחמתי בעצמי, סבלתי את תאוות בלבי, ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה ולרעב, ולכן מסרתי לאחותי את כל הסמנים, כדי שיהיה סבור שהיא רחל, ולא עוד אלא שבשעה שדבר עמה בלילה, שתקה היא ואני השבתי לו על כל דבריו, כדי שלא יכיר את קול אחותי, ובכך גמלתי עמה חסד ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני, שאיני אלא בשר ודם, עפר ואפר, לא קנאתי לצרתי ולא הוצאתי אותה לבושה ולחרפה, אמה הרחמן מלך חי וקם, מפני מה קנאת לעבודת פוכבים שאין בה ממש והגלית את בני, ונהרגו בחרב ועשו בה האויבים פרצונים?! מי ד נתגלגלו רחמי של הקב"ה ואמר לה: 'בשבילך רחל, אני מחזיר את בני ישראל למקומם'. וזה הוא מה שניאמר 'פה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמורדים, רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה כי איננו'. וכתוב 'פה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מודמעה, כי יש שָׁכר לפעלתך נאם ה' ושוב מארץ אויב', וכתוב 'ויש תקוה לאחריתך נאם ה', ושובו בנים לגבולם'. וראים אנו פאן, כי בשעת חרבן בית המקדש, כאשר באו אברהם יצחק ויעקב ובקשו שהקב"ה ימחל לבני ישראל, לא שמע להם, עד שבאה רחל אמנו ובקשה מהקב"ה שיזכר לה את פח היתור שלה ללאה אחותה בזה שמסרה לה את הסמנים, אזי הקב"ה שמע לקולה ואמר 'ושבו בנים לגבולם'. כי מותר לא מפיסדים, שהרי רחל היתה עקרה בטבעה, ואם יעקב היה מתחתן עמה ראשונה, לא היתה נפקדת בזרע, ויעקב היה מגרשה ולא היה לה חלק ביצירת עם ישראל. אולם בזכות היתור שלה, נאמר עליה 'ויזכר ה' אלקים את רחל', שהקב"ה זכר לה את הסמנים שנתנה ללאה, ובזכות זה זכתה ונפקדה בבנים למעלה מדרך הטבע, ונמצא שמותר לא מפיסדים, אלא רק מרויחים. (מדרש איכה)

תם וישר וירא אלקים וסר מרע, היה איוב מארץ עוין, שחז"ל נחלקו באיזו תקופה היה חי ואם לא היה אלא משל. ואמר רבי תחליפא, מדוע מכנה איוב בתארים כה נכבדים "תם וישר וירא אלקים וסר מרע"? מפני שהיה ותרן בממונו, והתנהג בחייו במדת היתרנות. וכן אמר רבי אבא בר שמואל: "איוב ותרן בממונו היה. מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני, איוב - ותרן משלו". ונפגש רש"י: "מי שיש לו מלאכה מעטת לעשות, ואמר לפועל חצי פרוטה אני נותן לך, ונלך אצל חנוני ותקנה בפרוטה לחם או ביצים ונחלק, איוב ותרן לחצי פרוטה משלו, ונתן לו את כל

מתפל

אמרות ופתגמים

• למה תסביל יסורים בעולם, ובעולם הבא גיהנם על עונותיך? טוב לך אם תסביל חרפת אנוש ולא תענהו, ותשמוח ב'יסורים' אלה, כי רפואה הם לנפשך, וזרח ב'חשך' אורך. (רבי אלעזר אזכרי)

• נוח לאדם להתחסד ולהוסיף סיגים בדברים שבין אדם למקום, מלפנים לפני משורת הדיו בין אדם לחברו. (החזו"ט סופר)

• החכם מותר והשוטה אינו מותר לעולם, ומי שרגיל לומר חוסך מפניו שנאה ומחלקת וצרות. (שערי תורת הבית)

• "לכן אמר, הנני נתן לו את-פירתי שלום" - למה הוא? של שלום קטועה? כדי להורות לאדם, שרק על-ידי מדת הויתרנות, שמתחילה באות וא"ו, נתן להגיע לשלום אמתו, ורק אם האדם משנה מרצונו כפי שהיא"ו משנה מחברותיה, למען השלום. (פניי השורר)

• אמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה". מדוע? לפי שהאדם המוכן לומר לאוילת, מוכן ומסוגל לומר גם לקב"ה ולקבל את-דינו באהבה, ולכן אמר הכלל הזה. (החזו"ט א"ש)

• רב המחלקות יכולות הן להסתים בכי-טוב, באשר ילכו הצדיקים במדת הויתרנות, ותמיד טוב יותר להיות מן המותרים מאשר המנצחים. (אורחות ישר)

• הפתרון לחיים מאשרים, היא מדת הויתרנות. להתרגל לומר לשני, ולא לנסות להיות תמיד הצודק. (שבילי המידות)

• אין גבול למדת הויתרנות, וכל המוסיף בה הריהו משבח. שכרו גדול מאד והוא זוכה למחילת פלפשעיו ולמעלות גבוהות ונשגבות. אולם, פליזה בתנאי שהויתרנות נובעת מגבורה פנימית של המותר ומחלטה שכלית בגבורה אמתית, להיות מעביר על מדותיו כמו שלמדנו חז"ל, ואשרי להורים שזכו שזרעם נוהג כד. אך אם הויתרנות של ילדים נובעת מחלשה נפשית ומחסר בטחון עצמי, אזי מוטל על-ההורים לטפל בדבר כדי לרומם את-נפש הילד לעמוד על-שלו, ונתן להבחין בקלות ממה נובעת הויתרנות, מגבורה פנימית או מחלשה נפשית, ויש לעמוד על-המשמר בדבר. (שאלת שלום)

• שאלו תלמידיו את רבי נחוניא ברי הקנה: במה הארכת ימים? אמר להם, ותרן בממוני הייתי. (מסכת מגילה)

• העבר רצונך מפני רצון חברך, שכן עשתה רחל ללאה ודוד לשאול. העבר רצונך מפני רצון שמים, שכן מצינו ליעקב שלא נשק ליוסף. (בבא רבתי פירק ג')

• ארבע מדות בדעות. נוח לכעס ונוח לרצות - יצא הפסדו בשכרו, קשה לכעס וקשה לרצות - יצא שכרו בהפסדו, קשה לכעס ונוח לרצות - חסיד, נוח לכעס וקשה לרצות - רשע. (מסכת אבות)

• לעולם יהא אדם מן-הנרדפין ולא מן-הרודפין. שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה, והכשירן הפתוב לגבי מזבח. (מסכת בבא קמא)

• אמר רבא, בלי-המעביר על-מדותיו מעבירין לו על-כל פשעיו. שנאמר "נשא עון ועבר על-פשע", למי נשוא עון? למי שעובר על-פשע. ומפרש רש"י: המעביר על-מדותיו, שאינו מדקדק למד מדה למצעים אותו, ומניח מדותיו והולך לו. (מסכת ראש השנה)

• אמר דוד המלך: "בקמים עלי מרעים" - באשר באים אלי בגבורה, "תשמענה אזני" - אשמע את-הדבר ואראה אם יש אמת בדבר, ולא אדחה את-הדבר בעקשנות וגאווה. ומה שכרי? "צדיק פתח בפרח" - אצפה להתעלות במעלות המדות, כעץ התמר העולה ופורח. (שלים ורעות)

• אל תחזיק פעם עי-חברך יום אחד, תפגע לפניו לבקש ממנו מחילה קדם. (הרא"ש)

• אם עיני שכל לך, היה לך לחפש אחרי מי שיצער אותך, כי חיים אתה מבקש לך. (רבי חיים ויטאל)

• "צדיק ורשע, מי נדחה מפני מי? צדיק מפני רשע". וההסבר הוא, שהצדיק מותר תמיד, כי העקשנות שלא לומר באה בדרך כלל מגאווה, והגאותן חושב שאם יותר לשני, יתמעט ערכו, ואינו יודע שבאמת הדבר הוא להפך, ולכן הצדיק נדחה ומותר, וסופו שהוא מנצח. (אורחות ישר)

שהוא בעל-צדקה גדול ומחלק כסף רב לעניים? לא נותרה לאשתו הבררה, עד שגלתה לו את-האמת, שבפער היתה אשתו של רבי יוסי, ובגלל התנהגותה הקרשעת, גרש אותה ובכך הפסידה את-כל עולמה. יום אחד לא הצליחו השנים לאסוף כמעט כלום, ובדרךם עברו ליד הרחוב שבו התגורר רבי יוסי, והפעל דרש בתקף להכניס פנימה, אלא שהאשה סרבה מרב בושה. החלו השנים להתנפח בדבר, עד שרבי יוסי שמע את-הצעקות. כשראה אותם בבזיונם והבין שהיא אשתו לשעבר, התמלא עליהם רחמים וחמלה והעביר על-מדותיו באצילות נפש ונפלאה ומתוך מדת הויתרנות. הכניס את בני האג אל אחד מביתו, והעמיד את-הבית לרשותם ללא תמורה, ואף הודיע להם כי הוא פרנס אותם כל-ימי חייהם וידאג לכל צרכיהם, כדי למקם את הנאמר: "ומבשרך לא תתעלם". (ירושלמי כתובות)

ובלבד שתגרש אותה, כדי שלא תמשיך לבאות אותך ברבים". עשה רבי יוסי הגלילי בדבריו, ונשא תחתיה אשה צדקנית ובעלת מדות מתקנות. אותה אשה רעה, לא למדה לקח ומוסר והמשיכה בדרך-הרעים, עד שלא מצאה אל-מי להנשא, אלא לשוטר העיר. עברו ימים ושנים, ובעלה חלה ונפל למשכב, אבד את-כל עשרו ויורד מנכסיו, וגם התעורר בשתי גניו, רחמנו לצלן. עני ומחוסר באו אל-ביתם, ומחוסר בררה היתה האשה מתלנה אל-בעלה הסומא, ומחזרים שניהם על פתחי בתי העיר, כדי לקבץ נדבות מבני המקום למזונם. וכאשר היו מתקרבים אל-הרחוב בו התגורר רבי יוסי הגלילי, היתה האשה מובילה את-בעלה לרחוב אחר, ומדלגת על-המקום כדי שלא תתבזה בעיניו. אולם הפעל חש בכך ותמה באזני אשתו: "מדוע אין את נכנסת לרחוב זה? והרי כאן גר התנא רבי יוסי, ששמעתי עליו

מספר

ספורי צדיקים

בשנותיה הראשונות של המושבה החדשה 'יסד המעלה' שבגליל, פרץ ופוח בין המתישבים החדשים לגבי נסח התפלה בבית הכנסת שבמושבה. חלק מהמתישבים דרשו לשנות את נסח התפלה לנסח ספרד, אולם המתישבים הוותיקים, ובראשם ר' אפרים פישל סלומון שהיה ראש קבוצת המתישבים, צדדו בנסח אשכנזי פמנהגם בגולה. התישבו הצדדים כדי לדון בענין, ולאחר שהתברר כי הרב מצדדים בנסח אשכנזי, בקשו להכריע כדעתם, אולם לפתע התנהפה הקערה על פיה. התברר, כי ר' פישל עלה לצפת, כדי להתיעץ עם דעת רבני העיר, ושם הכיר לדעת כי הנסח המקובל בעיר, הוא הנסח של חכמי צפת הקדמונים הבית יוסף והאר"ז, ולפי זה הגליל כלו כפוף לדעתם, וחובה על כלם להתפלל דוקא בנסחם. בשבוע, נשא דברים באגני המתישבים ובקש מהם להסכים לשנות מפני השלום, בהוסיפו את המקובל בשם האר"ז, שאם יתפללו בנסח שלו, יצא הגליל מחורבן. הדבר היה לפלא, שכן ר' פישל היה ידוע כאדם העומד על עקרונותיו, ולפתע פתאום הפך לותרן מפני השלום. כשהגיע הדבר לאגניו של רבי רפאל זילברמן, רבה הנערץ של צפת, התרשם מאד מרדיפת השלום של ר' פישל, וקרא ברגש: "יברך ר' פישל, איש הותר. ותרגומו לשם שמים, היא תהלתו, ובזכותה יחונן השוכן בפמורים את צפת ובנותיה". (חזון בגליל)

כפימא דיהודאי היה איש החנוך הנודע רבי אברהם ליב קליין, מיקרי ירושלים, ומדויתו נאצלות ומתקנות. בעל חושים חנוכיים מיוחדים היה, והוא השפיל למצא את הגישה הנכונה ללבות בני ירושלים בתקופה קשה של תהפוכות שונות בארץ, עד שאמרו עליו גדולי תורה שהציל בחכמתו את ירושלים כלה. שיחות מוסר רבות נשא בענין תקון המדות, ודרש מחניכיו לעמל על מדותיהם ללא הרף. מעשה באחד מתלמידיו שהזמין מקום באוטובוס מארגן, לנסיעה למירון לכבוד ההולולא בל"ג בעומר. כנהוג בימים ההם, קבל האיש פרטיס עליו סמן בדיוק מספר הכסא באוטובוס, אולם בהגיעו באגן הנקוב ליציאה אליה נסיעה, הפתע לראות כי אדם אחר, שפלל לא הזמין מקום מראש, התישב על כסאו. עמד האברך אובד עצות, ומחסר אונים פנה אל מארגן הנסיעה ודרש מפניו לפנות את האיש הבולתי קרוא שהתישב על מקומו. גם רבי אברהם ליב השתתף בנסיעה זו, ולאחר שהבחין במתרחש, קרא אליו את האברך שהיה מחניכיו, ואמר לו כך: "מדת הותרנות, היא מדה נעלה ונשגבה מאד. ואין הפננה לותרנות כאשר אתה צודק בתשעים ותשעה אחוזים, וחברך צודק רק באחוז אחד, כי אז הרי גם בך יש סוף כלשהו של אי צדק. אלא שותרנות פרושה כגון במקרה הזה, שאתה צודק במלוא מאת האחוזים, והצד השני אינו צודק כלל, ולמרות זאת צריך לותר לאלת". למרות הקשי העצום, קבל האברך את דבריו של רבי אברהם ליב ללא עוררין, ובאצילות נפש ותר על מקומו, כשהוא נאלץ לשבת בכל הנסיעה הארפה במקום דחוק בספסל האחורן. (תורה ודעת)

מדת הותרנות של רבי אליהו לופין, היתה נפלאה ונדירה. דגמה לכו ספר הרב וינגרטן מבגליה, על מארע שארע עמו עצמו. היה זה לאחר שבתקופת השואה הצליח להמלט בחסדי שמים מידי הגרמנים, כשספר תורה בידו, ולאחר נדודים רבים התגלגל והגיע ללונדון הבירה. בהגיעו לשם, התאכסן בבית אחד מידידיו, והלה החל לתור מקור פרנסה בעבורו ביאה למעמדו. והנה נודע לו, כי בקהלה מסומת בעיר התפנה כסא הרבנות, לאחר שרבה נפטר לבית עולמו, אולם התברר לו, כי הקהלה כבר פנתה אל רבי אליהו לופין, והציעו לפניו לקבל את המשרה ולהתמנות לרב הקהלה. פנו השנים אל רבי אליהו, ונסו לברר אצלו אם דעתו לקבל את המשרה, או שאולי יסכים ברב טובו לותר עליה ולהעבירה לידי האוד המוצל מאש. והנה בערב שבת, בעוד השנים מתכוננים לצאת לתפלת ליל השבת, התדפק רבי אליהו לופין על דלת ביתם, נטל את האורח בידו ואמר: "יתלח נא מר אלי, ויצטרף עמי לתפלה בבית הכנסת פלונ". הלה לא הבין את פנותו, אך לפליאתו הכניסו רבי אליהו אל בית הכנסת, הוליכו מיד אל כתל המזרח בסמוך לארון הקדש, ועוד בטרם הספיק להבין את פנותו, עלה רבי אליהו על הבימה והכריז: "רבותי, הבאתי לכם רב גדול בתורה וביראה". הוא הציג את האורח בפני הצבור, ברוך את כלם בברכות מרבות וירד מהבימה, בהשאירו את האורח עומד במקום מכבד בסמוך לארון הקדש. ואמנם התקבל אותו אברך כרב הקהלה, בזכות ותורו הנאצל של רבי אליהו. (לב אליהו)

ספר הרב מטשפין, רבי דב בריש וינדנפלד בעל "דובב מישרים", כי בשעה שהשיא את אחד מילדיו, הזמין לשמחת השבע ברכות, את האדמו"ר בעל "קדשת ציון" מבובוב ה"ד. באמצע הסעודה, שלף הרב מכיסו סכום כסף, ושלח את אחד הבחורים לרכש שער לכבוד השמחה. תמה הרב מטשפין ושאל את הרבי: "הרי אני הוא בעל השמחה, ואני ספקתי את כל צרכי הסועדים ברוח, ומדוע צריך הרבי להוציא כסף מכיסו לרכישת משקאות נוספים שאינם נחוצים?" השיב הרבי ואמר: "הרי כבר מובא בתוספות, שדרך האורח לקנות משקה לכבוד בני הבית בו הוא מתארח, ולכן נוהג אני כן". התפלא הרב מטשפין לשמע הדברים, ואמר בקול נחרץ באגני המסבים: "לפלא בעיני דברי הרבי, שהרי אין תוספות כזה בכל הש"ס כלו". שמע הרבי את הדבר, אולם הוא ותר על כבודו ולא הגיב מאומה, וכאשר הגיע המשקה, הניח אותו על השולחן וכבד בו את המשתתפים. לימים, למד הרב מטשפין את מסכת כתובות, וכאשר הגיע לדף נ"ז עמוד ב', ראה את דברי התוספות בדבור המתחיל 'השתא', שם מובא כי דרך האכסנאי להשקות את בני הבית כדי למצא חן בעיניהם. נדהם הרב כשגלה את הדבר, והתפעם עמקות ממדת הותרנות של הרבי, ששם מחסום לפיו ולא נסה להוכיח את צדקתו. לימים, ספר הרב את הדבר לנכדו של הרבי, וסיים: "מדרגה זו של וותרנות, חשובה בעיני הרבה יותר מכל ספורי האותות והמופתיים". (בנין שלמה)

כַּתְלָמִיד חֲכָם. אוֹלָם אִם בְּאִמָּת אֶתְנַהֵג כְּמוֹ תַלְמִיד חֲכָם, וְאַחֵר כֵּן יִתְבָּרַר לִי בְּשָׂמַיִם שֶׁלֹּא הִגַּעְתִּי בְּאִמָּת לְדַרְגַּת תַּלְמִיד חֲכָם, מָה אִמָּר אֲזוּ וְמָה אֶצְטַדֵּק?" (אמור פ')

בַּעַת הַמְּאֻרְעוֹת בִּירוּשָׁלַיִם בְּשָׁנַת תַּשְׁפ"ז, הִצְטוּפְפוּ רַבִּים מִתּוֹשְׁבֵי שְׂכונַת בֵּית יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם, בְּמִקְלָטָה שֶׁל יְשיבת מִיר. הַפְּגִיזוּם הִתְעוּפְפוּ בְּתַכִּיפּוֹת, בָּרַד שֶׁל עוֹפְרַת לוֹהֶטֶט יָרַד עַל בִּתֵּי יְרוּשָׁלַיִם, וְהַסְפְּנָה הֵיחָה מוֹחֲשִׁית וּמִשְׁתַּקֶּת. בְּנִינִים רַבִּים סָפְּגוּ פְּגִיעָה יְשִׁירָה שֶׁל פְּגִיזָה, וְהַפְּחַד אַחַז אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הַמִּקְלָט. לִפְתָּע נִשְׁמָעוּ הֵדִי פְּצוּצִים קְרוֹבִים, וְיוֹשְׁבֵי הַמִּקְלָט נֶאֱחָזוּ בַּעֲתָהּ וְהִחֲלוּ לִקְרֹא בְּקוֹל מוֹר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל". אַחֲרֵים אַף הִחֲלוּ לִזְמֹר אֶת מְלוֹת הַדָּוִד, טָרָם יַעֲלוּ הַשְּׂמִימָה. בֵּין הַשּׁוֹהִים בְּמִקְלָט, הָיָה גַם רַבִּי חַיִּים שְׂמוּאֵל בִּיץ, וְהַיּוֹשְׁבִים הִתְחִילוּ לִבְכוֹת לִפְנֵי שִׁיתְפִּלֵּל בַּעֲבוּרָם, וְיוֹרָה לָהֶם מַה לַּעֲשׂוֹת כְּדִי לְהִחָלֵץ מִהַסְפְּנָה. אוֹלָם רַבִּי חַיִּים הִרְגִּיעַם וְאָמַר לָהֶם שֶׁבִּירוֹר לֹא כִי הִצְלַחְתֶּם קְרוֹבָה. לֹא עֲבָרָה שְׁעָה אֶרְכָּה וְהַקּוֹלוֹת נִדְמּוּ, הַשְּׂקֵט חָזַר אֶל־הַאֲזוֹר כְּלוֹ, וְכָלֶם נִשְׁמָו לְרוּחָה. "יִודְעִים אַתֶּם מִדּוּעַ נִשְׁעָנּוּ?" שָׁאַל אוֹתָם רַבִּי חַיִּים וְהָשִׁיב: "לֹא רָחוּק מִמּוֹנִי יֹשְׁבָה אִשָּׁה גְּלִמּוּדָה וּשְׁבוּרַת־לֵב, שֶׁבַּעֲלָה עֶזְבֹּת אוֹתָהּ לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת וְהוֹתִיר אוֹתָהּ עֲגוּנָה לְבָדָה, כְּשִׁחֲיָה קָשִׁים וּמְרִבֵּי תִלְאַח וְצָרָה. בְּזִמָּן הַהַפְּגִיזָה הַכְּבֵדָה, שִׁמְעֵתִי אוֹתָהּ צוֹעֶקֶת לֵה' וּמִבְּקִשָּׁתָהּ לְהַצִּיל אוֹתָהּ וְאֶת כָּל־הַיּוֹשְׁבִים בְּמִקְלָט, בְּזִכְרוֹת זֶה שֶׁהָיָה מוֹחֲלֵת לְכָל־מִי שֶׁהִצִּיק לָהּ וְגַרְם לָהּ רָעָה בְּחִיָּה, וְאֶפְלוּ לְבַעֲלָהּ שֶׁנָּחַת אוֹתָהּ כָּל־כֶּף הַרְבֵּה שָׁנִים וְהוֹתִיר אוֹתָהּ לְבָדָה. כְּשִׁשְׁמַעְתִּי אֶת וְתוֹרָה הַגְּדוּלָּה שֶׁל הָאִשָּׁה הַשְּׁבוּרָה זֹאת, יָדַעְתִּי שְׁנוֹשְׁעָנִי, וְהַקֶּבֶץ הַזֶּה יִצִּיל אוֹתָנִי". לִמַּד פָּאן רַבִּי חַיִּים כִּפּוֹה גְּדוֹל הַשֶּׁכֶר שֶׁל הַנוֹהֵג בְּמִדַּת הַתִּתְּנוּת, וּבִכְחַת וְתוֹרָה שֶׁל־הָאִשָּׁה הַגְּלִמּוּדָה, נִצְלוּ חַיִּים שֶׁל־כָּל יוֹשְׁבֵי הַמִּקְלָט. (מח' לב)

רַבִּי אֲרִיָּה לֵוִי, הָיָה יָדוּעַ כְּאִישׁ וְתָרַן וְרוּחוֹ, וְכָל־כְּלוֹ לֵב וְנִתְּנָה. עַל־עֲצָמוֹ הָיָה אוֹמֵר בְּהַלְצָה, שֶׁמִּכֵּין שְׁקוּמָתוֹ נְמוּכָה הִרְיָהוּ מִגִּיעַ לְכָלֶם רַק עַד־גְּבֵהָ לָפֶם, וְלִכֵּן הוּא תַמִּיד מְרִגִּישׁ וְרוֹאֶה אֶת תַּחוּשֹׁת הַלֵּב שֶׁל־הַשָּׂנִי הַעוֹמֵד לְמוֹלוֹ, וְחָשׁ אֶת־הַדֹּאגָה הַמְּעִיקָה עַל־לְבוֹ, וְלִכֵּן הוּא נִרְתֵּם לְסִיעַ לֹא וְלִהְיוֹת מִעַל־פְּאֵבוֹ. כְּשֶׁרַבִּי אֲרִיָּה נִכְנַס לַחֲפָה בַּעַת נִשְׁוֹאִיו, לֹא הָיָה לוֹ כֶּסֶף אֶפְלוּ לִרְכֹּשׁ מִתְּנָה לְכָלֶתוֹ, וְלִכֵּן אָמַר לָהּ לְאַחֵר הַחֲפָה: "דַּעִי לָךְ, שְׂרָצוֹנִי הָיָה גְּדוֹל לִרְכֹּשׁ לָךְ מִתְּנָה יְקִרַת עֶרְוָה, כִּרְאוֹי לְכָבוֹד יוֹם חֲתֻנָּתוֹ, אוֹלָם אֵין בִּידִי אֶת־הָאֶפְשָׁרוֹת לָכֶה, וְלִכֵּן אֲנִי נֹתֵן לָךְ עֲכָשׁוֹ מִתְּנָה גְּדוּלָּה מְאֹד לְכָל־יָמֵי חַיִּינוּ. מֵהַיּוֹם וְהַלָּאָה, אֲנִי מִבְּטִיחַ לָךְ בְּלִי־נֶדֶר, שֶׁבְּכָל־מָצָב שֶׁהוּא וּבְכָל־זְכוּת שֶׁהִיָּה בְּיָנוּ, אֲנִי תַמִּיד אֲוֹתֵר וְתַמִּיד אֶהְיָה מַעֲבִיר עַל־מִדּוֹתֵי וְאֶסְפִּים עִם כָּל מַה־שֶּׁתִּאֲמָרִי". כְּשִׁשְׁמָעָה זֹאת הַפֶּלֶא, הַשִּׁיבָה אָף הָיָה שָׁגֵם הָיָה תוֹתֵר לוֹ כָּל־חַיִּיהֶם, וְכֵן הִקִּימוּ אֶת־בֵּיתָם עַל אֲדָנִי הַתּוֹתֵר וְהַסְבִּלָנוּת, וְהָיָה בְּכֹה לְסִמּוֹל וְדִגְמָה לְדוֹרוֹת. (איש צדיק חיה)

בְּשָׁנַת תַּש"מ, הִתְקַיְּמָה בְּאַרְצֵי־יִשְׂרָאֵל אֶסְפָּה גְּדוּלָּה שֶׁל גְּדוּלֵי הַדּוֹר, וְאֵלֶיהָ הִזְמִינוּ גְּאוֹנֵי תוֹרָה וְאִישִׁים חֲשׁוּבִים, פְּרָנְסִים וְאִנְשֵׁי צָבוּר, אֲשֶׁר קִבְּלוּ פְּרִסְטִים מִיְּחִידִים לְאִשּׁוּר כְּנִסְתָּם אֶל־הַמַּעֲמָד. אֶחָד הַמְּזֻמְּנִים הָיָה אִישׁ הַחֲנוּךְ רַבִּי הֵלֵל לִיִּרְמָן, וְכַאֲשֶׁר עָמַד בְּסִמּוֹן לְשַׁעַר, רָאָה אֶת־אֶחָד מִגְּדוּלֵי הַתּוֹרָה שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַכְנִס עִם־מִלּוּחוֹ, אֶלָּא שֶׁהַשּׁוֹמֵר סָרַב לְהַכְנִס אֶת־

רַבִּי יִשְׁעִיָּה נִפְתָּלִי חֲנוּן, מִזְּקִירֵי יְרוּשָׁלַיִם, הָיָה מִיְּחִיד בְּמִדַּת הַתִּתְּנוּת וְהַפְּלִיג בָּהּ בְּאֶפֶן נִפְלָא וְנִדִּיר. בְּמִשְׁוֹת תְּקוּפָה אֶרְכָּה חֶסֶד פְּרוּטָה לְפְרוּטָה, עַד שֶׁהִצְטַבֵּר תַּחַת יָדוֹ סְכּוּם נִכְבֵּד, אוֹתוֹ יַעֲד לְרִכִּישַׁת דִּירָה בַּעֲבוּר אֶחָד מִבְּנָיו. לְאַחֵר חֲפּוּשִׁים מְשֻׁכָּסִים, מִצָּא בְּשַׁעָה טוֹבָה דִּירָה נְאֻה בְּאַחַת מִשְׁכּוֹנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָף חָתָם חוֹזָה עִם בַּעַל־הַדִּירָה אֶצֶל עוֹרְךָ־דִין, וּבִצָּע בְּקִנְיָן גְּמוּר אֶת הַעֲסָקָה לְשִׁמּוּחַת בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה. לֹא עָבְרוּ יָמִים מְרַבִּים, וְלִפְתָּע הִתְחוּלָּה בְּאַרְצֵי אֵינְפִּלְצִיָּה גְּדוּלָּה, וּמִיְּחִירֵי הַדִּירוֹת הִחֲלוּ לְנָסֵק בְּמִהְיוֹת רַבָּה. הִצְטַעַר בַּעַל־הַדִּירָה עַל חֲתִימַת הַחוֹזָה עִם רַבִּי יִשְׁעִיָּה, שֶׁכֵּן עָתָה יָכוֹל הָיָה לְדַרֵּשׁ בַּעֲבוּר הַדִּירָה סְכּוּם גְּבוּהָ פִּי כִפּוֹה וְכִפּוֹה, אוֹלָם אֶת הַנִּעְשָׂה אֵין לְהָשִׁיב, שֶׁהָיָה הַחוֹזָה הָיָה כְּתוּב וְחָתוּם וְאֵין אַחֲרָיו עוֹרְךָ־דִין. יָמִים אֶרְכָּים הִסְתוּבֵב הָאִישׁ כְּשֶׁהוּא טְרוּד וּמִבְּלָל, עַד שֶׁלְּבַסּוֹף אָמַר בְּלִבּוֹ, 'הִרִי הַקּוֹנוֹה הוּא אִישׁ צָדִיק וּבַעַל מְדוּת נִפְלָאוֹת, אוֹלִי אֲנִסָּה לְבַקֵּשׁ מִמּוֹנוֹ לְחִזּוֹר בּוֹ מִהַסְפֵּם רִכִּישַׁת הַדִּירָה, כְּדִי שֶׁלֹּא אֶפְסִיד אֶת־הַהוֹדְמָנוּת הַמִּיְּחִידָת לְמִכּוֹר אוֹתָהּ בְּמִחִיר גְּבוּהָ הַרְבֵּה יוֹתֵר?' אָמַר וְעָשָׂה, וְהִבִּיעַ אֶת־מִשְׁאַלְתּוֹ בְּכִנִּי הַקּוֹנוֹה. הַקָּשִׁיב רַבִּי יִשְׁעִיָּה לְדַבְּרָיו בְּמִלּוֹא תְּשׁוּמַת הַלֵּב, וּלְבַסּוֹף אָמַר שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַפְלִיג בְּרַעֲיוֹתוֹ, וְהִיא שֶׁהִיָּתָה צְדִיקָנִית אָף הִיא וּבַעֲלַת חֶסֶד, הַשִּׁיבָה בְּחִיָּב, וְהוֹתֵרָה אֶת־דַּעְתָּהּ פִּי יֵשׁ לְהִתְחַשֵּׁב עִם הַמוֹכֵר שֶׁהוּא בַּעַל מִשְׁפָּחָה גְּדוּלָּה, וּבּוֹדָאִי יִשְׁלַח ה' אֶת־עֲזָרוֹ מִמְּקוֹם אַחֵר. לֹא הִרְהֵר רַבִּי יִשְׁעִיָּה הַרְבֵּה, וּפְקָה יָחִיד עִם־הָאֲבִירָה אֶל עוֹרְךָ־דִין, כְּדִי לְבַטֵּל אֶת־הַחוֹזָה מִרְצוֹנוֹ הַטוֹב. הִלָּה הַתְּקַשָּׁה לְהֵאמִין לְדַבְּרֵי, וְהַתְּבַטָּא פִּי מִעוֹלָם לֹא נִתְקַל בְּאָדָם בַּעַל מִדַּת וְתִתְּנוּת כֵּה נְדִירָה וּמִיְּחִידָת. לֹא הִתְקַרְרָה דַּעְתּוֹ שֶׁל עוֹרְךָ־דִין, וּמִרְבַּ הַשְּׁתִּיאוּתוֹ אֶל־מוֹל מְדוּתָיו הַתְּרוֹמָמִית שֶׁל רַבִּי יִשְׁעִיָּה, הוֹדִיעַ לוֹ פִּי מַעֲתָה וְאֵלָּה, יוֹכֵל לִפְנוֹת אֵלָיו בְּכָל־עַת שֶׁיִּזְדַּקֵּק לְשׁוֹרְתּוֹ שֶׁל פְּרָקְלִיט, וְהוּא לֹא יִטֵּל מִמּוֹנוֹ אֶפְלוּ פְּרוּטָה אַחַת בְּשִׁכְרוֹ. (זכרון ישעיה)

הַחֲזוֹן אִי"ש יַעֲזֵז פַּעַם לְאַחַד מִבַּעֲלֵי־דִין בְּסִכְסוּךְ כֶּסֶף, לְוֹתֵר עַל־תְּבִיעוֹתָיו, וְהִלָּה אָמַר: "אִם רַבְּנוּ מִצָּהָה עָלֵי, אֶצִּיָּת לְדַבְּרָיו". אָמַר לוֹ הַחֲזוֹן אִי"ש בְּלִהֶט: "חֶסֶד וְשָׁלוֹם, אֲנִי מִצָּהָה? אֲנִי אֶלָּא מִיַּעֲזֵז לְלַכֵּת בְּמִדַּת הַתִּתְּנוּת". (פאר הדור)

לִפְנֵי כִפּוֹה שָׁנִים, בְּתַקּוּפַת הַמְּאֻרְעוֹת בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, כְּאִשֶּׁר מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב וּמִיְּחִידִים אִמָּה, נִכְנְסוּ אֲנָשִׁים אֶל רַבִּי אֶהֱרָן יְהוּדָה לִיב שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, לְקַבֵּל עֲצָה פִּיצָד לְהַנְצִל מִכָּל הַצָּרוֹת וְהַפְּגִיעִים הָרַעִים, וְלִכְלֵם הַשִּׁיב בְּמִלָּה אַחַת: 'לְוֹתֵר', כִּי וְתוֹר לֵאלוּלָה, הִיא הָעֲרָפָה לְעוֹרֵר רַחֲמֵי שָׁמַיִם, וּבְדִי לְהַגִּיעַ אֶל מִדַּת הַתּוֹתֵר צָרִיךְ לַעֲמֹל וּלְתַקֵּן אֶת־הַמִּדּוֹת". (עורי מעם ד')

רַבִּי מֹשֶׁה מִקְבָּרִין סָבַל מִמּוֹתְנָגִידִים רַבִּים שֶׁהִצְרוּ אֶת־צַעֲדָיו וְהִצִּיקוּ לוֹ, אוֹלָם הוּא קִבֵּל אֶת־יִסּוּרָיו בְּאַהֲבָה, נִעְלָב וְאִינוֹ עוֹלָב, מַעֲבִיר עַל־מִדּוֹתָיו וּמַעֲבִיר עַל־פְּשָׁעֵיהֶם. הִתְפַּלָּאוּ הַחֲסִידִים וְשִׁאֲלוּ אֶת־רַבָּם: "הִרִי אָמְרוּ חַז"ל, שֶׁכָּל תַּלְמִיד־חֲכָם שֶׁאֵינוֹ נֹזֵק וְנוֹטֵר כְּנִחֵשׁ אֵינוֹ תַלְמִיד־חֲכָם, וּמִדּוּעַ אֵין הַרֵב רוֹגֵז עַל־מִתְּנָגְדָיו שֶׁכֵּה מִצִּיקִים לוֹ?" הַשִּׁיב לָהֶם רַבִּי מֹשֶׁה בְּנִיעִמוּת: "כְּאִשֶּׁר אֶעֱמֵד בְּבֵית־דִין שֶׁל־מַעֲלָה, וְיִשְׁאֲלוּ אוֹתִי מִדּוּעַ לֹא נִהְגִּיתִי כְּמוֹ תַלְמִיד־חֲכָם וְלֹא נִמְקַמְתִּי וְנִטְרַתִּי לְשׁוֹנָאִי, יְהִיָּה לִי פִתְחוֹן פֶּה לְהִצְטַדֵּק וְאִמָּר לָהֶם שֶׁלֹּא רָאִיתִי אֶת עֲצָמִי

הכביסה את החבלים הקרועים, ונחרדה לראות את כל הבגדים הרבים שהיו צחים כשלה, מוטלים ארצה בתוך הבץ והרפש. האשה הצדקנית לא הוציאה הגה מפה, אף לא נסתה לחקור ידו שלמי במעל, וגם לא גלתה דבר לאיש. במקום זאת, יצאה בקהירות אל החצר, אספה חיש מהר את הבגדים המרפשים אל גיגית גדולה, ונכנסה לביתה. חיש מהר פנתה והזמינה לביתה כובסת שתסייע לה בעבודה הקשה, ובלי אמר ודברים עמלה שוב לכבס את כל הבגדים מחדש, עד שהללו הבהיקו מרב נקיון. בסיומה את העבודה הקשה, שלמה לכובסת את שכרה, ופנתה לתלות את הכביסה הריחנית בחצר מרחקת, לאחר קבלת רשות מדירי החצר. גם כאשר בעלה שב אל ביתו בערב היום, לא גלתה האשה הצדקנית דבר על מארעות היום, וברב גבורה ותרה על כבודה ושמה מחסום לפיה. ובעודם יושבים לאכל יחד ארוחת ערב, נשמעו לפתע דפיקות על דלת ביתם, ואל הבית נכנסה אחת השכנות, כשהיא מתפפחת בבכי. "אנא ממו!" פנתה השכנה אל האם הצדקנית, "סלחי נא לי עלימה שעוללת לי זה!" אבי המשפחה, רבי שלמה אליהו פרימן, השמש הוותיק של קבר רחל ומערת שמעון הצדיק, הקשיב לנעשה, ולא הבין על מה המהומה, אך אשתו הצדקנית הרגיעה את שכנתה ואמרה: "אין לי שום טינה פלפיה, ואין לך על מה לבקש ממני סליחה". אולם השכנה עמדה על שלה, ואלה הצטרפו גם כל דירות החצר, שעמדו מן הצד והתפעלו אל מול אצילותה הנפלאה של שכנתם, ועל מדת הותרנות הגדולה שלה, עד שלבסוף הצליחה זו להרגיע את שכנתה ולהניח את דעתה כי באמת אין לה עליה שום תרעומת. "פיצד הצלחת לשחק על מעשה כה נבזה?" שאל הבעל בפליאה, ואשתו הצדקנית השיבה: "וכי שנה בשביל הסכום המעט ששלמתי לכובסת, כדי ליצר מחלקת קשה שאחרייתה מי ישורנו?!" ומאז כפדו דירי החצר את אדם המשפחה בותרת הכבוד, והתפעלו ממדותיה המתקנות ומדת הותרנות שבה. לימים, שלם הקב"ה לאותה צדקנית על מעשה הותרנות שלה, וזכתה לבן תלמיד חכם מפלג, הוא רבי בן ציון חיים פרימן, שהיה מגדולי מרביצי התורה בירושלים והעמיד תלמידים רבים בישראל. (בטעות יחסו את הספור אל אמו של רבי יוסף שלום אלישיב, אולם הדבר אינו נכון, שכן הרב אלישיב נולד בליטא ועלה לארץ בילדותו, ואת הספור הזה מספר רבי שלמה פרימן בעצמו על רעייתו, בזכרונותיו). (פוחת שירים)

המלחה, מכיון שלא היה בידו פרטיס. "הרב יכול להפנס", אמר בטון נחרץ, "אולם אתה תאלץ להשאיר בחוץ". נסה האיש לטעון, כי הרב אינו יכול להפנס לבדו מפני כבודו, אך דבר לא הועיל והשומר התעקש על שלו. רבי הלל שעמד מן הצד הבחין במתרחש, התקרב אל המקום והושיט לשומר את הפרטיס האשי שלו, "הנה, קח את הפרטיס והפנס עם הרב פנימה". בגדל אצילות רוחו, הסכים רבי הלל לותר על הזכות הנדירה להמציא בכנס אחד עם גדולי הדור, כדי להשפין שלום ולמנוע הלבנת פנים. השומר הבחין בנעשה, וקפא על מקומו. "האם באמת אתה נותן לו את הפרטיס שלך?" שאל בפליאה, ולאחר שהתקשה להאמין למראה עיניו, שאל: "כנראה יש ברשותך פרטיס נוסף". וכשרבי הלל השיב בשלילה מתוך פשטות וענווה, נדהם השומר ואמר: "אם כן, הפנסו כלכם". ... (שבת קודש)

באחת החצרות הצפופות של ירושלים העתיקה שלפני כמאה שנה, התגוררו כמה עשרות משפחות מעדות שונות, וביניהן שררה אחדות ואחוה. יום אחד, פרץ ופחז קולני בין כמה מדירות החצר, והפוחז הלך והתלהט, עד שהקיף את כל המשפחות שבה, ואש המריבה התלקחה עד לבהשמים. רק אחת השכנות, אמה של משפחת פרימן, לא נטלה חלק במריבה, ומלאה פיה מים, כדי שלא לטל חלק במחלקת המכילה כל חלקה טובה. אחת מראשי המריבה, ששמה לב לאותה שכנה שאינה משתתפת במריבה, התרברבה באזני חברותיה כי תצליח לסחוף גם אותה אל אש המחלקת. אותו יום היה יום הכביסה של משפחת פרימן, ומכיון שבאותם ימים לא היו עדין מכונות כביסה, נאלצו עקרות הבית לכבס את הכביסה במו ידיהן, והעבודה היתה מפרכת ומשה והשתרעה על פני יום שלם. בסיים יום הכביסה, פנתה מרת פרימן ותלתה את כל הכביסה הריחנית והנקיה של משפחתה בת שמונה הנפשות על חבלי הכביסה שהשתרעו על פני רחבת החצר, ופנתה לביתה. מה עשתה אותה שכנה מרשעת? באין רואים נטלה זוג מספרים, וגזרה את חבלי הכביסה שהיו תלויים בחצר. מובן מאליה, כי כל הבגדים הנקיים שהיו תלויים ליבוש על החבלים נפלו ארצה, ומכיון שהקמים היו מי חרץ והרצפה היתה מלאה בשלוליות של מי גשמים מרפשים, התלכלכה פלי הכביסה מחדש, וכל העמל הרב שהשקע בה, ירד לטמיון. מחלון ביתה ראתה לפתע בעלת

ממלכה

בעיר פוזנא התגורר עשיר קמחן מפלג, שמעולם לא ותר משלו למען הזולת. בדרך העולם הגיע גם זמנו של הגביר הקמחן למות, ואולם בשעת מיתתו הורה רב העיר, רבי עקיבא איגר, לחברי החברה קדישא, לדרוש בעד קבורתו סכום עצום של אלף ריבסטולר. יחד עם הירשאה הממונית הגדולה, ירשו בניו של הפילי גם את מדת הקמצנות שלו, וכששמעו את הדרשה המפוזת, מהרו להגיש בפני המושל קבלנה על ראשי החברה קדישא. "מפני מה אתם מפקיעים את השער על קבורתו של המנוח? בעוד מאחרים אתם דורשים סכום קטן ביותר?" דרש המושל ושאל את רבי עקיבא איגר, אולם הוא ענה לו במנוחה ובתבונה: "אדוני המושל, הרי אנחנו מאמינים בתחיית המתים לעתיד לבוא, ואנו מאמינים שהנאלה תבוא במהרה. ויוצא אפוא שהקבורה של הנפטרים אינה אלא לשעה, ולכן אנו נוטלים עלי קבר מחיר קטן. אולם עשיר זה שהיה מלך ברבית והיה קמחן מפלג שמעולם לא נתן מכספו לזולת, אינו עתיד לקום בתחיית המתים, ואם כן, רוצים בניו לרכש בעבורו חלקת קבורה עולמית, ודבר זה עולה הון רב". ... תשובתו המחפמת של הרב, התקבלה על לבו של המושל, ובניו של הפילי נאלצו לשלם את הסכום הגדול שנדרש בעבור קבורתו. ומה שלא שלם אותו רעי מעללים בחייו, שלם בכפל כפלים לאחר מותו...

בראשית ימיו של ה"חפץ חיים", כאשר עדין לא התפרסם שמו באחד מגדולי הדור, סבל מעני ומחסור, ובניו ביתו היו עטופים ברעב. היו רבים באזור מגוריו שהפירו בצדקותיו ותמימותו ובקשו לתמוך בו בדרך כבוד, אולם הוא דבק במדת הותרנות ולא רצה ליהנות מבשר ודם. תמכה פעם אמו באזניו ושאלה: "מדוע אתה מסרב לקבל את תמיכתם של מבקשי טובתך? והרי אנו נמקים בינתים ברעב?! חיד ה"חפץ חיים" ואמר לה: "מכיר אני היטב את מדת הותרנות של אותם 'נדיבים' המבקשים לתמוך בו. כל זמן שאני מותר על נדבתם, הם מותרים על פספסם, אולם רק אותה על ותרנותי, ומיד יותרו הם על נדבתם ולא יתנו לי מאומה..."